

Sygn. akt II C 209/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lipca 2013 roku

Sąd Okręgowy w Gliwicach Wydział II Cywilny Ośrodek (...) w R.

w składzie:

Przewodniczący : Sędzia Sądu Okręgowego Elżbieta Kaziród

Protokolant: Iwona Mucha

po rozpoznaniu w dniu 03 lipca 2013 r. w Rybniku

sprawy z powództwa E. J.

przeciwko M. Ł.

o zapłatę

1) powództwo oddać ;

2) zasądza od powódki E. J. na rzecz pozwanej M. Ł. kwotę 3600 zł (trzy tysiące sześćset zł) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego.

Sygn. akt II C 209/12

UZASADNIENIE

Powódka E. J. wniosła o zasądzenie od pozwanej M. Ł. na jej rzecz 100 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Uzasadniając żądanie pozwu podniosła, że spadkodawczyni G. K. miała troje dzieci, a to niepełnosprawnego syna oraz córki tj. I. Ł. (1) (matka pozwanej) i E. J. (powódkę). Niepełnosprawny syn zmarł przed spadkodawczynią. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Rybniku z dnia 23.07.2009 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 418/09/7 spadek po G. K. na mocy własnoręcznego testamentu z dnia 20.02.2008 r. nabyła w całości pozwana. Przedmiotem spadku są: nieruchomość niezabudowana położona w R. B. o pow. 760 m² KW o nr (...) oraz nieruchomość zabudowana położona w R. B. o pow. 1 049 m² KW o nr (...). Powódka szacuje, iż wartość wszystkich nieruchomości wchodzących w skład spadku wynosi ok. 400.000 zł, w związku z czym część majątku spadkowego przypadająca jej jako osobie uprawnionej do zachowku to 1/4 spadku, stanowiącą 1/2 udziału spadku przypadającego powódce.

Powódka jednocześnie nie zaprzecza, iż w lutym 1990 r. otrzymała w akcie darowizny nieruchomość niezabudowaną położoną w R. B. o pow. 760 m² KW o nr (...). Twierdzi jednakże, iż pod naciskiem matki pozwanej tj. I. Ł. (1) sprzedała powyższą nieruchomość matce za cenę 14 000 zł pomimo, iż miała inne bardziej korzystne oferty.

Zdaniem powódki istotny w niniejszej sprawie jest fakt, iż matka pozwanej I. Ł. (1) w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku również otrzymała od spadkodawczyni darowiznę w postaci nieruchomości, którą sprzedała jeszcze za życia spadkodawczyni. Powódka nie zna jednak numeru księgi wieczystej, ale twierdzi, iż nieruchomość ta położona jest w R. przy ul. (...) i ma ok. 680 m².

Ponadto powódka wskazała, że po zakończonej sprawie spadkowej oświadczeniem z dnia 23.07.2009 r. pozwana zobowiązała się do spłaty części zachowku w kwocie 30 000 zł w ciągu trzech lat, w trzech ratach: do lipca 2010 r., 2011 r. i 2012 r. Tym samym powódka wezwała pozwaną do zapłaty pierwszej raty pismem z dnia 01.08.2010 r., jednakże wezwanie to pozostało bez żadnej odpowiedzi do dnia dzisiejszego.

Powódka kwestionuje możliwość doliczenia darowizny do spadku otrzymanej od spadkodawczyni w 1990 r., gdyż została ona dokonana przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku. Natomiast, gdyby przyjąć pogląd o możliwości zaliczenia darowizny na rzecz przysługującego powódce zachowku za słuszny, to jej zdaniem nie sposób uznać, iż darowizna dokonana na rzecz powódki w 1990 r. w całości wyczerpuje jej roszczenie o zachówek.

Pozwana w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa. Przyznała, że w Sądzie Rejonowym w Rybniku toczyło się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku i że nabyła spadek po G. K. na podstawie testamentu. Ponadto pozwana przyznała, że w skład spadku wchodziły wskazywane przez powódkę nieruchomości.

Jednakże nie uznała ona roszczenia powódki w całości kwestionując wartość udziału spadkowego powódki. W jej ocenie wartość nieruchomości wchodzących w skład spadku wynosi, co najwyżej 100 000 zł, a tym samym wartość udziału spadkowego powódki wynosiłoby około 50 000 zł. Mając to na uwadze, połowa wartości udziału spadkowego powódki, stanowiąca zachówek winna stanowić kwotę 25 000 zł.

Według pozwanej na ustalony zachówek powódki należy zaliczyć darowiznę uczynioną na jej rzecz przez spadkodawczynię w dniu 19 lutego 1990 r., której przedmiotem była nieruchomość wchodząca obecnie w skład spadku tj. nieruchomość niezabudowana położona w R. B. o powierzchni 760 nr Kw (...). Strona pozwana wskazuje przy tym, iż darowizny uczynione na rzecz spadkobierców oraz osób uprawnionych do zachowku są doliczane do spadku bez względu na czas ich dokonania (wyrok SA w Białymstoku z dnia 1 czerwca 2004 r., I ACa 285/04, OSAB 2004. z. 3, poz. 3; wyrok SA w Białymstoku z dnia 12 listopada 1996 r., I ACr 308/96, OSA 1997, z. 11-12. poz. 68)

Z uwagi na powyższe pozwana twierdzi, że otrzymana darowizna od spadkodawczyni, która podlega zaliczeniu na rzecz przysługującego powódce zachowku wyczerpuje jej wszelkie roszczenia o zachówek.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawczyni G. K. ostatnio zamieszkała w R. przy ul. (...), zmarła w dniu 16.11.2008 r. Spadkodawca w chwili śmierci posiadała dwoje dzieci w osobie powódki E. J. i matki pozwanej I. Ł. (1).

Postanowieniem Sądu Rejonowego w Rybniku z dnia 23.07.2009 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 418/09/7 spadek po G. K. na mocy własnoręcznego testamentu z dnia 20.02.2008 r. nabyła w całości pozwana M. Ł.. W skład masy spadkowej po zmarłej wchodzi nieruchomość niezabudowana położona w R. B. o pow. 0,0760 ha (działka nr (...)) dla której Sąd Rejonowy w Rybniku prowadzi KW o nr (...) oraz nieruchomość zabudowana położona w R. B. o pow. 0,1091 ha (działka nr (...)) dla której Sąd Rejonowy w Rybniku prowadzi KW o nr (...).

W przypadku gdyby spadkodawczyni nie pozostawiła testamentu do całości spadku byłyby powołane z ustawy powódka oraz jej siostra I. Ł. (1).

Dowód: zeznania powódki k. 82v; kopia postanowienia Sądu Rejonowego w Rybniku I Ns 418/09/7 z 23.07.2009 r. k. 4; odpisy ksiąg wieczystych przedmiotowych nieruchomości o nr (...), (...) k. 86-89v

W dniu 23.07.2009 r. pozwana złożyła oświadczenie zobowiązując się w nim do spłaty części zachowku na rzecz powódki w kwocie 30 000 zł w przeciągu 3 lat, w 3 ratach tj. w terminie do lipca 2010 r., 2011 r. i 2012 r. W związku z powyższym powódka pismem z dnia 1.08.2010 r. wezwała pozwaną M. Ł. do zapłaty kwoty 10 000 zł, tytułem spłaty części zachowku. Powódka określiła pozwanej tygodniowy termin do zapłaty żądanej kwoty, który upłynął w dniu 12.08.2010 r. Pozwana nie uczynił zadość temu wezwaniu.

Dowód: kopia wezwania z dnia 1.08.2010 r. wraz pokwitowaniem odbioru k. 7-8

Umową darowizny z 21.10.1986 r. zmarła G. K. darowała działkę nr (...) swoje córce I. Ł. (2) z zastrzeżeniem, że będzie wchodziła w skład majątku objętą wspólnością ustawową I. Ł. (1) i jej męża Z. Ł..

Następnie darowizną uczynioną na rzecz powódki przez spadkodawczynię w dniu 19 lutego 1990 r., zostało przeniesione prawo własności nieruchomości wchodzącej obecnie w skład spadku tj. nieruchomości niezabudowanej położonej w R. B. - działka nr (...). Nieruchomość ta ponownie znalazła się w posiadaniu spadkodawczyni, ponieważ odkupiła ją od powódki na podstawie umowy sprzedaży z 10.11.2003 r. za kwotę 14 000 zł.

Dowód: umowy darowizny z 21.10.1986 r. k. 176-176v; odpis księgi wieczystej działki (...) o nr (...) k. 90-92v, umowa sprzedaży z 10.11.2003 r. k. 37-38v; zeznania powódki k. 82v; oświadczenie pozwanej z 23.07.2009 r. k. 23

Na potrzeby niniejszego postępowania została wydana opinia określająca wartości rynkowe przedmiotowych nieruchomości. Opinia opiera się na oględzinach, pomiarach dokonanych podczas oględzin nieruchomości oraz informacjach i dokumentacji udostępnionej przez Sąd i I. Ł. (1), a także badaniu ksiąg wieczystych.

Nieruchomość gruntowa zabudowana o pow. 0,1091 ha położona jest w R. przy ul. (...) i jest objęta KW nr (...) oraz oznaczona w ewidencji gruntów jako działka nr (...). Zabudowana jest budynkiem mieszkalnym z gospodarczym i budynkiem gospodarczym, której właścicielem jest M. Ł.. Budynek mieszkalny jest parterowy, częściowo podpiwniczony, z poddaszem nieużytkowym, dla którego projekt techniczny został opracowany w 1949 r. Brak jest danych dotyczących pozwolenia na budowę oraz na użytkowanie tego obiektu. Budynek gospodarczy jest dwukondygnacyjny i podpiwniczony, a wybudowany został w oparciu o projekt 1968 r. Budynek usytuowano przy wschodniej ścianie istniejącego budynku mieszkalnego i zaadoptowano I kondygnację na cele mieszkaniowe. Razem powierzchnia użytkowa wynosi 107,80 m², co zostało określone na podstawie pomiarów.

Natomiast nieruchomości gruntowe niezabudowane położone są w R. przy ul. (...) i oznaczone w ewidencji gruntów jako: działka nr (...) o pow. 0,0760 ha KW (...) oraz działka nr (...) o pow. 0,0681 ha KW (...). Działka nr (...) porośnięta dziką trawą, na której rośnie kilka drzew, a w części południowej są widoczne pozostałości po robotach ziemnych. Działka (...) w dniu 21.10.1986 r. była niezabudowana. Obecnie znajduje się na niej budynek mieszkalny.

Właścicielem działek nr (...) jest aktualnie M. Ł., które nabyte zostały na podstawie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej G. K.. Właścicielem działki nr (...) jest aktualnie B. W., który ją nabył na podstawie umowy sprzedaży z 17.09.1990 r. W dniu 21.10.1986 r. właścicielem tej nieruchomości była na podstawie umowy darowizny I. Ł. (1).

Wartość rynkowa nieruchomości zabudowanej nr (...) według stanu na listopad 2008 r. i cen rynkowych nieruchomości kształtujących się na rynku w kwietniu 2013 r., zdaniem biegłej wynosi 146 700 zł. Natomiast wartość rynkowa nieruchomości gruntowych według stanu na dzień darowizny kształtuje się odpowiednio dla działki nr (...) na poziomie 56 100 zł, a dla działki nr (...) na poziomie 60 300 zł. Określone wartości rynkowe wycenianych nieruchomości zawierają się w przedziale cen transakcyjnych uzyskiwanych za nieruchomości podobne w obrocie rynkowym i odwzorowują zachowania sprzedających i kupujących.

Dowód: opinia biegłego z dnia 22.04.2013 r. k. 104-145, umowa sprzedaży działki nr (...) z 17.09.1990 r.; zeznania powódki k. 82v

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o przeprowadzone dowody uwzględniając wnioski dowodowe stron. Podejmując rozstrzygnięcie Sąd oparł się na dowodach z dokumentów oraz logicznych i racjonalnych zeznaniach powódki. Przedstawionym dokumentom oraz informacjom Sąd dał wiarę w całości, jako że sporządzone zostały one przez uprawnione podmioty w ramach obowiązków wynikających z charakteru ich działalności, a zgodność ich treści z rzeczywistym stanem faktycznym nie została przez strony zakwestionowana w toku procesu.

Przy ocenie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie Sąd kierował się zasadą swobodnej oceny dowodów wyrażoną w art. 233 § 1 kpc. Sąd w całości podzielił opinię biegłego, gdyż w sposób rzetelny i wszechstronny określiła ona wartości przedmiotowych nieruchomości. W ostateczności opinia nie była też kwestionowana przez strony.

Sąd zważył co następuje:

Roszczenie powódki nie zasługuje na uwzględnienie.

Uprawnienie do zachowku oparte jest na istnieniu bliskiej więzi rodzinnej między spadkodawcą a uprawnionym. Dlatego ustawa zakreśla krąg uprawnionych podmiotów stosunkowo wąsko. Zgodnie z art. 991 § 1 są to jedynie zstępni, małżonek oraz rodzice spadkodawcy. Powstanie uprawnienia do zachowku jest przy tym uzależnione od tego, aby w konkretnym stanie faktycznym osoby te były powołane do spadku z ustawy.

Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Zgodnie z art. 991 § 1 ułamek zachowkowy stanowi połowę udziału spadkowego. Gdyby jednak uprawniony do zachowku był w chwili otwarcia spadku trwale niezdolny do pracy lub był małoletni, to ułamek zachowkowy stanowi 2/3 udziału spadkowego stanowiącego podstawę do obliczenia zachowku.

Ustalając wysokość zachowku należy określić substrat zachowku, na który składa się czysta wartość spadku oraz darowizny i zapisy windykacyjne. Czysta wartość spadku obejmuje natomiast wszystkie aktywa, które wchodziły w skład spadku (art. 922 § 1 i 2 kc) pomniejszone o długi spadkowe, tj. długi wymienione w art. 922 § 1 i 3 kc z wyłączeniem długów z tytułu zachowków i zapisów zwykłych (art. 993 kc).

Zaznaczyć także należy, iż darowizny uczynione na rzecz spadkobierców oraz osób uprawnionych do zachowku są doliczane do spadku bez względu na czas ich dokonania (tak też wyrok SA w Białymstoku z dnia 1.06.2004 r., I ACa 285/04, OSAB 2004, z. 3, poz. 3; wyrok SA w Białymstoku z dnia 12.11.1996 r., I ACr 308/96, OSA 1997, z. 11-12, poz. 68). Jeżeli chodzi o spadkobierców, to doliczenie darowizny do spadku jest niezależne od tytułu powołania do spadku (ustawa, testament), jak też od tego, czy spadkobierca obdarowany jest jednocześnie osobą uprawnioną do zachowku (art. 994 § 1 kc).

Dla ustalenia wartości aktywów i pasywów spadku miarodajna jest także chwila ustalania zachowku (vide Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z 26 marca 1985 roku, III CZP 75/84, OSN 1985/10/147).

Należy podnieść, iż bezsprzecznie gdyby spadkodawczyni nie pozostawiła testamentu do całości spadku powódka byłaby powołana z ustawy, obok swojej siostry I. Ł. (1), jako spadkobierca.

W przedmiotowej sprawie substrat zachowku wynosi 235 050 zł i składa się na niego wartość nieruchomości stanowiących czystą wartość spadku (wartość rynkowa nieruchomości zabudowanej nr (...) wynosząca 146 700 zł i wartość rynkowa działki nr (...) wynosząca 60 300 zł) oraz połowa wartości darowizny dokonanej 21.10.1986 r. przez spadkodawczynię na rzecz matki pozwanej I. Ł. (1) i jej męża Z. Ł. (1/2 wartość działki nr (...) wynosząca 28 050 zł). Przy obliczaniu substratu zachowku Sąd uwzględnił fakt, iż darowizna na rzecz matki pozwanej weszła w skład majątku objętą wspólnością ustawową małżeńską, stąd do substratu zachowku można było doliczyć jedynie połowę wartości darowanej nieruchomości.

Mając natomiast na uwadze, iż ułamek zachowkowy stanowi połowę udziału spadkowego kwota należna powódce wynosi 58 862,50 zł (ułamek zachowkowy: 1/2 x udział spadkowy wynoszący 1/2 substratu zachowku = wartość zachowku).

Z racji tego, że powódka otrzymała od spadkodawczyni darowiznę w postaci nieruchomości – działka nr (...) o wartości 60 300 zł, która podlega zaliczeniu na rzecz przysługującego jej zachowku, Sąd uznał, że kwota ta będąca wyższą od

należnego powódce zachowku o 1 437,50 zł wyczerpuje jej wszelkie roszczenia o zachówek i z tej przyczyny oddalił powództwo w całości.

Okoliczność, że powódka sprzedała darowaną jej przez matkę nieruchomość za, w jej mniemaniu, zaniżoną cenę 14 000 zł pomimo, iż miała inne bardziej korzystne oferty, nie ma obecnie znaczenia, ponieważ powódka mogła podjąć niczym nieskrępowaną decyzję w tym względzie, przykładowo odsprzedając nieruchomość po wyższej cenie, ewentualnie innej osobie po cenie rynkowej.

Jednocześnie Sąd przychylił się do stanowiska strony pozwanej, że pismo z dnia 23.07.2009 r. zawierające oświadczenie pozwanej, którym zobowiązała się do spłaty części zachowku na rzecz powódki w kwocie 30 000 zł dotyczy jednostronnej czynności prawnej bezwzględnie nieważnej i nie może wywołać żadnych skutków w sferze cywilnoprawnej. Polskie prawo cywilne przewiduje zamkniętą liczbę czynności prawnych jednostronnych i nie przewiduje zobowiązania się osoby nie będącej spadkodawcą, poprzez jednostronną czynność prawną do zapłaty zachowku. Oświadczenie pozwanej nosi datę 23.07.2009 r., natomiast postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku przez pozwaną z dnia 23.07.2009 r. uprawomocniło się 14.08.2009 r. Zatem oświadczenie woli pozwanej zostało złożone sprzecznie z ustawą, co skutkuje zgodnie z art. 58 kc jego bezwzględną nieważnością, z uwagi na brak podstawy prawnej do jego złożenia.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 kpc, zasądzając od powódki jako strony przegrywającej proces na rzecz pozwanej kwotę w wysokości 3 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego.